

**Advies natuurwaarden zonne-akker op
terrein Groningen Airport Eelde**

BügelHajema
Plek voor ideeën

Advies natuurwaarden zonne-akker op terrein Groningen Airport Eelde

Inhoud

Rapport en bijlagen

18 mei 2015

Projectnummer 247.57.50.00.00

Ideeën voor een plek

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
2	Projectgebied en plannen	7
2.1	Huidige situatie	7
2.2	Voorgenomen plannen	8
3	Gebiedsbescherming en effectbepaling	11
3.1	Omgevingsvisie en -verordening	11
3.2	Natuurbeschermingswet 1998	12
4	Soortenbescherming	15
4.1	Vaatplanten	15
4.2	Zoogdieren - vleermuizen	16
4.3	Zoogdieren - overige	17
4.4	Vogels	17
4.5	Amfibieën, reptielen en vissen	18
4.6	Ongewervelden	19
5	Conclusie en consequenties	21
5.1	Beschermde gebieden	21
5.2	Beschermde soorten	21
5.3	Uitvoerbaarheid	22
6	Bronnen	23
6.1	Veldbezoek	23
6.2	Media	23
6.3	Literatuur	23

Bijlagen

Inleiding

Zonnepark Eelde BV is voornemens om op het terrein van Groningen Airport Eelde (GAE) een zonne-akker te realiseren. Ten behoeve van de planologische procedures is in het kader van natuurwet- en regelgeving inzicht gewenst in de effecten van de realisatie van een zonne-akker op beschermde natuurwaarden.

AANLEIDING

Er zijn de afgelopen jaren, voornamelijk in het kader van de baanverlenging van GAE, verschillende onderzoeken uitgevoerd naar natuurwaarden op en rond het vliegveld. Relevante geraadpleegde onderzoeken zijn in de literatuurlijst opgenomen.

BESTAAND ONDERZOEK

Het voorliggende Advies natuurwaarden behandelt de ecologische beoordeling van het bovengenoemde voornemen. De effecten op natuurwaarden worden beoordeeld in relatie tot bestaande wet- en regelgeving op het gebied van soortenbescherming en gebiedsbescherming. De soortenbescherming is vastgelegd in de Flora- en faunawet en de gebiedsbescherming in de Natuurbeschermingswet 1998, de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte en de provinciale structuurvisies en provinciale verordeningen.

DOEL VAN HET ADVIES

De ligging van het projectgebied wordt weergegeven op figuur 1.

PROJECTGEBIED

Figuur 1. Topografische kaart met ligging projectgebied (ondergrond is verouderd)

OPZET VAN HET RAPPORT	Het rapport bestaat uit de volgende onderdelen: - beschrijving van het projectgebied en de voorgenomen plannen; - beschrijving van de effecten op de te beschermen natuurwaarden; - conclusies en consequenties.
INFORMATIE	De beschrijving van de relevante te beschermen natuurwaarden is gebaseerd op: - bestaande bronnen, zoals databanken, verspreidingsatlassen, waarnemingsoverzichten, rapporten en websites; - verkennend veldbezoek waarbij vooral is gekeken naar kritische en/of beschermde soorten, zowel wat betreft aanwezigheid van als wat betreft potenties voor deze soorten.
BEOORDELING	Op basis van de bekende gegevens en het veldonderzoek zijn de mogelijke effecten als gevolg van de toekomstige ontwikkelingen bepaald. Daarnaast zijn (de effecten van) deze ontwikkelingen beoordeeld in het kader van de natuurwetgeving.
BEVINDINGEN	Tot slot worden in hoofdstuk 5 (Conclusie en consequenties) de bevindingen van het onderzoek kort weergegeven.

Projectgebied en plannen

2

2.1

Huidige situatie

Het projectgebied ligt op het vliegveld van GAE, binnen het afgesloten (hekwerk) terrein. Figuur 1 geeft een overzicht van de ligging van het projectgebied.

Rond de twee start- en landingsbanen van GAE liggen brede stroken grasland. Het gaat hierbij om voedselrijk, relatief droog en deels kruidenrijk grasland op een zandgrond. De bodem van het zuidwestelijke deel is ten behoeve van de realisatie van de baanverlenging enige jaren terug sterk vergraven (onder andere voormalige woonerven en boomsingels). Ook zijn destijds grote delen binnen de driehoek, die wordt gevormd door de start- en landingsbanen, opgehoogd met vrijkomende grond (ten behoeve van het platform). Verder is het relevant op te merken dat grote delen van het terrein zijn gedraineerd. De drainage watert af op sloten die in het grasland zijn gelegen, parallel aan de start- en landingsbaan.

Impressie projectgebied met op de achtergrond de bebouwing van GAE (8 augustus 2014)

Het grasland kent twee beheertypes. Het grasland nabij de start- en landingsbanen kent (ten opzichte van agrarisch gebruikt grasland) een vrij extensief beheer waarbij eenmaal per jaar gier wordt uitgereden en tweemaal per jaar

wordt gemaaid. Hierbij wordt het maaisel afgevoerd. Dicht op de verhardingen wordt een strook gras 20 keer per jaar gemaaid.

Het grasland langs de randen van het terrein wordt verschaald en heeft een beheer dat is gericht op botanisch waardevol hooiland (hierna schraalgrasland). Sinds 2014, nu voor het tweede jaar, wordt dit deel niet meer bemest. Het maaibeheer wordt afgestemd op de grasgroei. Het is de bedoeling om dit deel uiteindelijk eenmaal per jaar te maaien waarbij het maaisel wordt afgevoerd.

Links extensief beheer (half juli gemaaid) en rechts intensief beheer (begin zomer gemaaid) (foto 8 augustus 2014)

2.2

Voorgenomen plannen

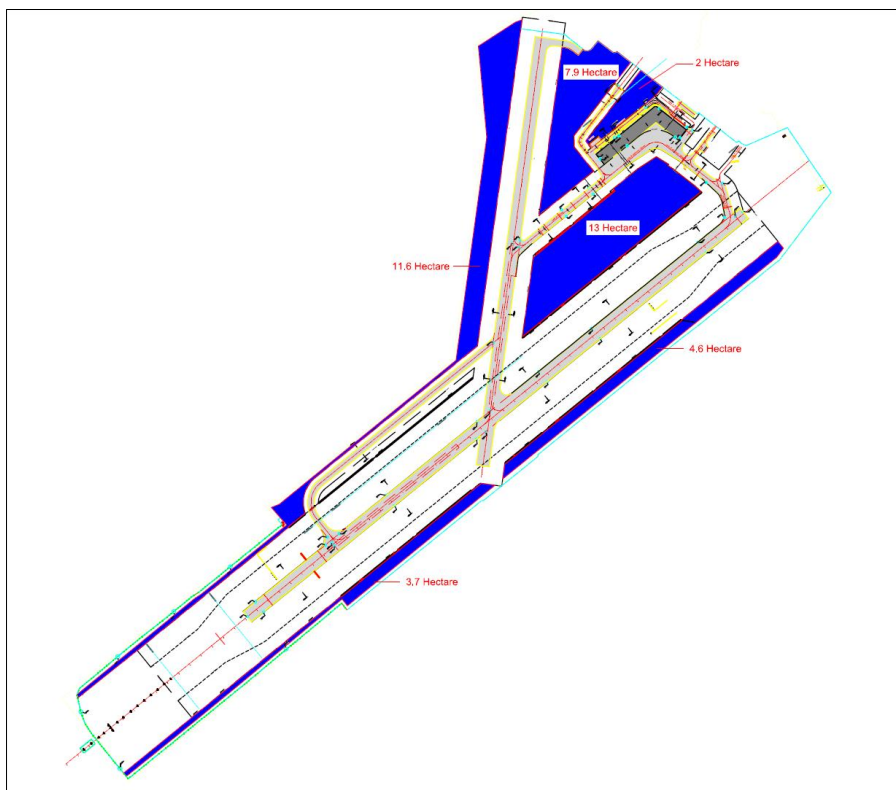
ZONNE-AKKER

Het ruimtebeslag van de beoogde zonne-akker betreft ongeveer 45 ha. De zonne-akker wordt fasegewijs gerealiseerd. Het voorliggende onderzoek heeft betrekking op het gehele planvoornemen.

De zonnepanelen worden in rijen (dakpansgewijs) opgesteld en bevestigd aan stellages die verticaal in de grond worden verankerd. Er is geen (betonnen) fundering noodzakelijk. Het totaal is ongeveer 1 m hoog.

Met uitzondering van de verankering van de stellages en het aanleggen van grondkabels wordt de grond niet geroerd. Onder de zonnepalen blijft dan ook een grasvegetatie in stand. Doordat de zonnepanelen zonlicht wegvangen, zal de soortensamenstelling van de grasvegetatie ten opzichte van de huidige situatie veranderen. Er zullen meer schaduw minnende soorten in gaan voorkomen.

Aan de gehele zuidoostzijde wordt 15 m grasland vrijgehouden tot het hekwerk. Dat geldt ook voor noordzijde van de baanverlenging.

Figuur 2. Schets zonne-akker

Een referentieproject betreft een zonnepark in Ouddorp. Het betreffende zonnepark is 1,4 ha groot en ligt nabij de duinen. Het zonnepark is circa drie jaar geleden gerealiseerd en heeft een schrale ondergrond. Navolgende foto van de vegetatie onder de zonnepanelen is op 26 september 2014 genomen.

REFERENTIE PROJECT

Zonnepark Ouddorp

G e b i e d s b e s c h e r m i n g e n e f f e c t b e p a l i n g

Voor het projectgebied is de volgende wet- en regelgeving op het vlak van gebiedsbescherming relevant: de Omgevingsvisie Drenthe en de bijbehorende Provinciale Omgevingsverordening Drenthe en de Natuurbeschermingswet 1998 (Nbw 1998).

3.1

Omgevingsvisie en -verordening

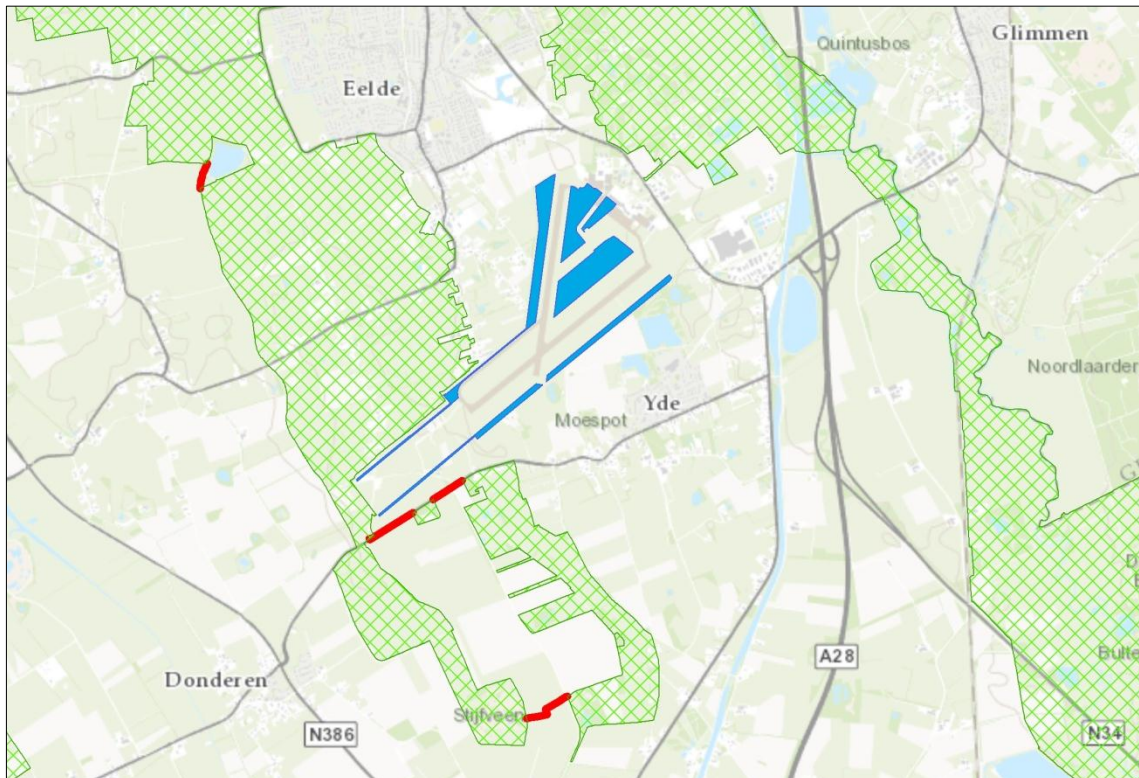
In Nederland worden gebieden met een bijzondere natuurkwaliteit onderling verbonden tot een Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De EHS is een samenhangend netwerk van gebieden dat voldoende robuust is voor een duurzame verbetering van de omstandigheden voor de wilde flora en fauna en voor natuurlijke leefgemeenschappen. De provincies zijn verantwoordelijk voor het realiseren van de EHS, door gebieden aan te wijzen en door zorg te dragen voor de kwaliteit van die gebieden.

De begrenzing en ruimtelijke bescherming van de EHS heeft de provincie Drenthe uitgewerkt in de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe.

Het projectgebied is geen onderdeel van de EHS, maar grenst wel aan de EHS. Nabij het projectgebied loopt daarnaast een ecologische verbindingszone (EVZ). Deze EVZ is nog niet gerealiseerd. In figuur 3 is de ligging van deze gebieden nabij het projectgebied weergegeven.

ECOLOGISCHE HOOFD-
STRUCTUUR

INVENTARISATIE

Figuur 3. Detail kaart Ecologische Hoofdstructuur 2015: EHS (groene vlakken) en nog te realiseren EVZ (rode lijnen)

TOETSING In het kader van de baanverlenging zijn afspraken gemaakt over het beheer van de graslanden en de mogelijkheid voor migratie van dieren. Door het vrijwaren van een zone van 15 m breed langs de gehele zuidoostzijde van het terrein, alsmede aan de noordzijde ter plaatse van de baanverlenging, blijft de mogelijkheid voor migratie van dieren behouden. De plannen zijn besproken met de provincie Drenthe. De afspraken over het beheer van de graslanden worden herzien.

CONCLUSIE De activiteit is daarmee op het punt van natuur niet in strijd met de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe.

3.2

Natuurbeschermingswet 1998

In de Natuurbeschermingswet 1998 (Nbw 1998) is de bescherming van specifieke (natuur)gebieden geregeld. In deze wet zijn ook de bepalingen vanuit de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn verwerkt. Onder de Nbw 1998 worden drie typen gebieden aangewezen en beschermd: Natura 2000-gebieden, beschermde Natuurmonumenten en Wetlands. Plannen met negatieve effecten op deze gebieden zijn vergunningplichtig. Relevant daarbij is dat de Nbw 1998 een externe werking kent.

De voorliggende rapportage is geschreven als voortoets in het kader van de Nbw 1998. Het begrip ‘voortoets’ komt niet als zodanig voor in de Nbw 1998. Het begrip wordt in de praktijk echter veel gebruikt als naam voor een globale toetsing waarmee een indicatie wordt verkregen van de mogelijke negatieve gevolgen van een activiteit op in het kader van de Nbw 1998 beschermde Natura 2000-gebieden. Door een voortoets uit te voeren, wordt de vraag beantwoord of er een kans bestaat dat de activiteit verslechtering en/of significante verstoring met zich meebrengt, ofwel dat er een vergunningsplicht is.

VOORTOETS

Het projectgebied is geen onderdeel van en grenst niet aan een beschermd gebied in het kader van de Nbw 1998. Op een afstand van ongeveer 1,5 km ten oosten van het projectgebied ligt het Natura 2000-gebied Drentsche Aa. Het Drentsche Aa-gebied is op 13 juli 2013 definitief aangewezen als Natura 2000-gebied. In het aanwijzingsbesluit zijn de begrenzing en de instandhoudingsdoelen opgenomen. Andere beschermde gebieden liggen op een grotere afstand.

INVENTARISATIE

Tussen de beschermde gebieden en het projectgebied ligt onder meer bebouwing en infrastructuur. Het projectgebied heeft daarnaast geen belangrijke ecologische relaties met de beschermde gebieden. Gezien de terreinomstandigheden en de ligging van het projectgebied en de aard van de ontwikkeling, worden met betrekking tot het voorgenomen plan op voorhand geen negatieve effecten op beschermde natuurgebieden verwacht.

TOETSING

Het plan heeft in het kader van de Nbw 1998 geen negatieve gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen van natuurlijke habitats en soorten. Voor het plan is geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig.

Soortenbescherming

Relevante wetgeving op het gebied van de soortenbescherming betreft de Flora- en faunawet (Ffw). Nadere informatie over deze wet- en regelgeving is opgenomen in bijlage 1. Het onderzoek is uitgevoerd op basis van bestaande gegevens en een verkennend veldbezoek.

WET- EN REGELGEVING

Op basis van de AMvB 2004 betreffende artikel 75 van de Flora- en faunawet worden de in Nederland beschermde soorten in drie beschermingsregimes ingedeeld. Het gaat hierbij om algemene soorten (soorten uit tabel 1), overige soorten (soorten uit tabel 2) en strikt beschermde soorten (soorten uit tabel 3). Om verwarring te voorkomen, wordt in dit rapport respectievelijk de benaming licht, middelzwaar en streng beschermd gehanteerd (zie bijlage 1). De inheemse vogelsoorten hebben een eigen afwijkend beschermingsregime; ze vallen zowel onder het middelzware als het strenge beschermingsregime.

BESCHERMINGSREGIME

Geraadpleegde databanken (opgave van Quicksanhulp.nl (2), zie bijlage 2), verspreidingsatlassen, waarnemingsoverzichten, websites en rapporten zijn met een eigen nummer in de literatuurlijst opgenomen. Gegevens uit deze bronnen worden bij het bespreken van de verschillende soortengroepen alleen genoemd indien ze een meerwaarde voor het onderzoek hebben.

BRONNEN

Het projectgebied ligt in een gebied waar de laatste jaren veel ruimtelijke ontwikkelingen hebben plaatsgevonden. Er zijn in het kader van deze ontwikkelingen verschillende ecologische onderzoeken uitgevoerd. Relevante onderzoeksrapportages zijn in de literatuurlijst, achterin dit rapport, opgenomen.

Het projectgebied is half augustus 2014 bezocht om een indruk te krijgen van de terreinomstandigheden van het projectgebied, de omgeving en de voorkomende flora en fauna (zie ook paragraaf 6.1).

VELDONDERZOEK

Gezien de aard van het projectgebied en op basis van de indruk die van het projectgebied is verkregen, de kennis over leefgebieden van soorten en de beschikbare gegevens, kan van alle soortengroepen met voldoende zekerheid een oordeel worden gegeven over het voorkomen van beschermde soorten in het gebied.

EXPERT JUDGMENT

4.1

Vaatplanten

Rond de twee start- en landingsbanen van GAE liggen brede stroken grasland. Het gaat hierbij om voedselrijk, relatief droog en deels kruidenrijk grasland op een zandgrond. De bodem van het zuidwestelijke deel is ten behoeve van de

INVENTARISATIE

realisatie van de baanverlenging enige jaren terug sterk vergraven (o.a. voormalige woonerven en boomsingels). Ook zijn destijds grote delen binnen de driehoek, die wordt gevormd door de start- en landingsbanen, opgehoogd met vrijkomende grond (ten behoeve van het platform). Het grasland kent, zoals in paragraaf 2.1 beschreven, twee beheertypes: vrij extensief beheer en beheer dat is gericht op botanisch waardevol hooiland.

Engels raaigras domineert naast gestreepte witbol en gewoon struisgras. In het extensief beheerde grasland groeien verder soorten als duizendblad, gewoon biggenkruid, gewone engelwortel, kruipende boterbloem, paardenbloem, ridderszuring, smalle weegbree en vogelmuur. In het als schraalgrasland beheerde deel staan verder soorten als akkerdistel, boerenwormkruid, brede weegbree, gewone margriet, rode klaver, vogelwikke, wilde peen en witte klaver. Door de vrij recente overgang op een verschrallingsbeheer heeft zich hier nog geen hoogwaardige schrale vegetatie ontwikkeld.

Beschermde plantensoorten zijn niet aangetroffen en worden hier vooralsnog ook nog niet verwacht.

TOETSING Op basis van het veldbezoek en de geraadpleegde bronnen is een voldoende beeld van de soortengroep vaatplanten ontstaan. Ten behoeve van de ontwikkelingen worden geen verbodsovertredingen ten aanzien van vaatplanten verwacht.

4.2

Zoogdieren - vleermuizen

INVENTARISATIE De graslanden vormen voor enkele vleermuissoorten geschikt foerageergebied. Te verwachten soorten in het open gebied zijn met name laatvlieger en rosse vleermuis. Van beide soorten zijn ook uit de omgeving waarnemingen bekend. De randen van de graslanden met opgaande beplanting zijn daarnaast geschikt als foerageergebied voor gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis. Genoemde vleermuissoorten foerageren tot enkele kilometers afstand vanaf hun verblijfplaatsen. Het is ook goed mogelijk dat de randen van de graslanden die aansluiten op opgaande beplanting ook van waarde zijn als vliegroute voor vleermuizen. Vleermuizen gebruiken lijnvormige landschapselementen als vliegroute tussen verblijfplaats en foerageergebied. Binnen het projectgebied zijn geen (potentiële) verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig. Alle vleermuissoorten zijn streng beschermd.

EFFECTEN De waarde van het projectgebied voor vleermuizen zal als gevolg van de ontwikkelingen veranderen, maar niet verloren gaan. Verder is relevant dat een groot deel van het grasland open blijft en dat aan de gehele zuidoostzijde en aan de noordzijde van de baanverlenging een strook van 15 m wordt vrijgehouden.

Het projectgebied blijft geschikt als foerageergebied voor vleermuizen. Er is daarnaast veel potentieel foerageergebied in de omgeving aanwezig. Mogelijk aanwezige vliegroutes worden niet verstoord. Negatieve effecten op in de omgeving verblijvende populaties vleermuizen worden dan ook niet verwacht.

TOETSING

Op basis van het veldbezoek en de geraadpleegde bronnen is een voldoende beeld van de soortengroep vleermuizen ontstaan. Ten behoeve van de ontwikkelingen worden geen verbodsovertredingen ten aanzien van vleermuizen verwacht.

4.3

Zoogdieren - overige

In het projectgebied zijn bewoningssporen van de licht beschermde mol en veldmuis aangetroffen. Andere soorten die in het projectgebied kunnen worden verwacht, zijn bosmuis, bosspitsmuis, egel, haas, hermelijn, huisspitsmuis en wezel. Ook deze soorten zijn licht beschermd.

INVENTARISATIE

De waarde van het projectgebied voor zoogdieren zal als gevolg van de ontwikkelingen veranderen. Doordat ook onder de zonnepanelen een grazige vegetatie aanwezig is, zal het leefgebied van voorkomende soorten niet verloren gaan, maar voor een aantal soorten wel minder geschikt worden. Bij inrichtingswerkzaamheden worden wel verblijfplaatsen verstoord en vernietigd. Ook kunnen exemplaren worden gedood.

EFFECTEN

Op basis van het veldbezoek en de geraadpleegde bronnen is een voldoende beeld van de soortengroep overige zoogdieren ontstaan. In het projectgebied komen verschillende licht beschermde soorten voor. Vaste verblijfplaatsen van deze soorten kunnen worden verstoord en vernietigd (artikel 11 Ffw) als gevolg van de inrichtingswerkzaamheden. Ook kunnen enkele exemplaren worden gedood (artikel 9 Ffw). In het geval van ruimtelijke ontwikkelingen geldt voor licht beschermde soorten een vrijstelling voor de artikelen 9 tot en met 11 van de Flora- en faunawet. Aan deze vrijstelling zijn geen aanvullende eisen gesteld. In het kader van de voorgenomen activiteiten is een ontheffingsaanvraag voor deze soorten niet aan de orde. Wel blijft de zorgplicht van toepassing.

TOETSING

4.4

Vogels

De graslanden vormen geschikt broedgebied voor vogelsoorten, zoals graspieper, kievit en scholekster. Langs veel randen staan bomen (houtsingels, bosjes), waardoor hier ook soorten zoals boompieper, buizerd, geelgors, merel, ransuil en zanglijster worden verwacht. Voor deze laatste soorten vormt het

INVENTARISATIE

grasland alleen foerageergebied. Alle inheemse vogelsoorten zijn streng beschermd.

EFFECTEN	Het broed- en foerageergebied van een aantal vogelsoorten zal veranderen als gevolg van de ontwikkelingen. De nieuwe situatie is echter ook geschikt voor de meeste reeds voorkomende broedvogels. Soorten zoals graspieper en schol-ekster zullen ook onder de zonnepanelen gaan nestelen. En voor soorten als merel en zanglijster vormt het terrein onder de zonnepanelen ook geschikt foerageergebied. Negatieve effecten op in de omgeving nestelende buizerd en ransuil worden eveneens niet verwacht, aangezien onder de zonnepanelen ook muizen kunnen leven en het oppervlak aan zonnepanelen slecht een deel van het totaal aan foerageergebied van deze vogelsoorten bedekt. Hoewel buizerd en ransuil geen muizen direct onder de zonnepanelen kunnen vangen, is dit muizenleefgebied wel van belang voor de plaatselijke populatie. Indien evenwel de werkzaamheden tijdens het broedseizoen worden uitgevoerd, kunnen nesten van broedvogels door de activiteiten worden verstoord en vernield.
TOETSING	Met betrekking tot broedvogels kan men ervan uitgaan dat geen verbodsbepalingen worden overtreden als de zonne-akker buiten het broedseizoen wordt aangelegd. Voor het broedseizoen wordt in het kader van de Flora- en faunawet geen standaardperiode gehanteerd. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode. Voor de meeste vogels geldt evenwel dat het broedseizoen van ongeveer 15 maart tot 15 juli duurt. Echter voor buizerd en ransuil kan het broedseizoen al begin maart aanvangen.

4.5

Amfibieën, reptielen en vissen

INVENTARISATIE	De sloten op het vliegveld zijn niet jaarrond waterhoudend en bieden derhalve geen geschikt leefgebied voor vissen. Bovendien worden de sloten niet aangetaast als gevolg van de ontwikkelingen. Door het egale en open karakter van het projectgebied heeft dit voor amfibieën een beperkte waarde. Bruine kikker en gewone pad kunnen in lage aantallen binnen het projectgebied worden verwacht. Deze soorten zijn licht beschermd. De aanwezigheid van reptielen kan worden uitgesloten vanwege het ontbreken van geschikt biotoop.
EFFECTEN	Door de ontwikkelingen zal het projectgebied als leefgebied voor amfibieën veranderen. Bij graafwerkzaamheden zullen terreindelen worden vergraven, waardoor voortplantings- en vaste rust- en verblijfplaatsen worden vernietigd en/of verstoord. Ook kunnen tijdens de werkzaamheden enkele exemplaren worden gedood.

Op basis van het veldbezoek en de geraadpleegde bronnen is een voldoende beeld van de soortengroepen amfibieën, reptielen en vissen ontstaan. In het projectgebied komen enkele licht beschermde amfibiesoorten voor. Vaste verblijfplaatsen van deze soorten kunnen worden vernietigd en verstoord (artikel 11 Ffw) als gevolg van de ontwikkelingen. Ook kunnen enkele exemplaren worden gedood (artikel 9 Ffw). In het geval van ruimtelijke ontwikkelingen geldt voor licht beschermde soorten een vrijstelling voor de artikelen 9 tot en met 11. Aan deze vrijstelling zijn geen aanvullende eisen gesteld. In het kader van de voorgenomen activiteiten is een ontheffingsaanvraag voor deze soorten niet aan de orde. Wel blijft de zorgplicht van toepassing.

CONCLUSIE

4.6

Ongewervelden

Gezien de huidige inrichting en het gebruik is het projectgebied geen hoogwaardig leefgebied voor ongewervelden. Met het oog op de aanwezige biotopen en het voorkomen/de verspreiding in Nederland worden binnen en direct rond het projectgebied geen beschermde dagvlinders, libellen of andere ongewervelden verwacht.

INVENTARISATIE

Op basis van het veldbezoek is een voldoende beeld van de soortengroep ongewervelden ontstaan. Als gevolg van de ontwikkelingen worden geen verbodsovertredingen verwacht.

TOETSING

Conclusie en consequenties

5.1

Beschermde gebieden

Het projectgebied heeft geen betrekking op gronden die in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 of de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe zijn aangewezen als beschermd (natuur)gebied.

Gezien de ligging van beschermde natuurgebieden in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 ten opzichte van het projectgebied en de aard van de activiteiten zijn er geen negatieve gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen van natuurlijke habitats en soorten te verwachten. Voor het plan is geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig.

Het projectgebied ligt nabij de in het kader van de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe aangewezen en beschermde EHS. Significante negatieve effecten op de EHS worden gezien de aard van de activiteiten niet verwacht. In het kader van de baanverlenging zijn destijds afspraken gemaakt over het beheer van de graslanden en de mogelijkheid voor migratie van dieren. Door het vrijwaren van een zone van 15 m breed langs de gehele zuidoostzijde van het terrein, alsmede aan de noordzijde ter plaatse van de baanverlenging, blijft de mogelijkheid voor migratie van dieren behouden. De plannen zijn besproken met de provincie Drenthe. De afspraken over het beheer van de graslanden worden herzien. De activiteit is op het punt van natuur niet in strijd met de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe.

5.2

Beschermde soorten

De natuurwaarden van de graslanden zijn op dit moment nog beperkt. Naar mate het verschrallingsbeheer een langere periode wordt aangehouden, zullen de natuurwaarden toenemen.

Naast de algemene zorgplicht van de Flora- en faunawet dient in het kader van de realisatie van de zonne-akker aandacht te zijn voor de aanwezigheid van broedvogels. Voor vogels geldt dat wanneer werkzaamheden tijdens het broedseizoen worden uitgevoerd, er in gebruik zijnde nesten van vogels kunnen worden verstoord en vernietigd. Het is verboden nesten van vogels (indien nog in functie) te verstoren of te vernietigen (artikel 11 en artikel 12 Ffw). Met be-

trekking tot de planning en uitvoering van de werkzaamheden dient daarom rekening te worden gehouden met het broedseizoen. De Flora- en faunawet kent geen standaardperiode voor het broedseizoen. Het is van belang of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode.

5.3

Uitvoerbaarheid

Op voorhand kan in redelijkheid worden gesteld dat natuurwet- en -regelgeving de uitvoerbaarheid van het ruimtelijke plan niet in de weg staat.

B r o n n e n

6

6.1

Veldbezoek

Het projectgebied en de omgeving is op 12 augustus 2014 door de heer ing. D.J. Venema bezocht om een indruk te krijgen van het terrein en het voorkomen van planten- en diersoorten. Tijdens het bezoek zijn plantensoorten genoteerd, maar zijn verder geen volledige vegetatieopnamen gemaakt. Het was een bewolkte dag met een maximumtemperatuur van 18°C.

VERKENNEND VELDBEZOEK

6.2

Media

1. www.natuurloket.nl. Het Natuurloket is een onafhankelijke informatiemakelaar die gegevens over beschermde soorten toegankelijk maakt. Deze gegevens zijn afkomstig uit de nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Het is een initiatief van onder meer de Gegevensautoriteit Natuur en de Vereniging Onderzoek Flora en Fauna (VOFF).
2. www.quickscanhulp.nl. Quickscanhulp.nl is een internetapplicatie die gegevens over beschermde soorten van de laatste vijf jaar in een aan te geven gebied toegankelijk maakt. Deze gegevens zijn afkomstig uit de nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Het is een initiatief van onder meer de Gegevensautoriteit Natuur en de organisaties binnen de VOFF (www.natuurloket.nl).

6.3

Literatuur

3. Buro Bakker, Ecologisch onderzoek en verkenning flora en faunawet op de locatie van een baanverlenging op luchthaven Eelde, Assen 2009.
4. Buro Bakker, Ecologische onderzoek en verkenning flora en faunawet baanverlenging op luchthaven Eelde, Assen 2005.
5. Buro Bakker, Nader onderzoek naar beschermde zomerbloeiërs voorterrein Groningen Airport Eelde, Assen 2007.
6. Buro Bakker, Onderzoek vaste verblijfplaatsen vogels bij Vliegveld Eelde, Assen 2007.
7. Buro Bakker, Onderzoek vleermuizen op de locatie van een geplande baanverlenging voor luchthaven Eelde, Assen 2004.

8. Buro Bakker, Toetsing Flora- en faunawet natuurcompensatie baanverlenging Groningen Airport Eelde, Assen 2008.
9. Buro Bakker, Toetsing Flora- en faunawet voor de herinrichting van het binnenterrein en de aanleg van een toegangsweg op Groningen Airport Eelde, Assen 2009.
10. Buro Bakker, Verkenning Flora- en faunawet van het voorterrein van Groningen Airport Eelde, Assen 2005.
11. Dienst Landelijk Gebied, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Handreiking Flora- en faunawet, Voor werkzaamheden en activiteiten in het kader van bestendig gebruik, bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke inrichting en ontwikkeling, versie 1.1 (werk-kader intern), 31 oktober 2008.
12. Dienst Regelingen, Wijziging beoordeling ontheffing Flora- en faunawet bij ruimtelijke ingrepen, brief met referentie ffw2009.corr.046, 26 augustus 2009.
13. Peeters, T.M.J., C. van Achterberg, W.R.B. Heitmans, W.F. Klein, V. Lefeber, A.J. van Loon, A.A. Maelis, H. Nieuwenhuijsen, M. Reemer, J. de Rond, J. Smit, H.H.W. Velthuis, De wespen en mieren van Nederland (Hymenoptera: Aculeata) (verspreidingsperiode <1980-1999) - Nederlandse fauna deel 6. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden, KNNV Uitgeverij, Utrecht & European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden 2004.
14. Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Ministerie van Economische Zaken, Soortenstandaard Buizerd Versie 1.1, publicatienummer RVO-S16-401/BF15896, maart 2014.
15. Stichting RAVON, Waarnemingenoverzicht 2013 (verspreidingsperiode 2004-2013), bijlage bij RAVON 55, jaargang 16 (4).
16. Uchelen, E. van (red.), Amfibieën en reptielen in Drenthe; voorkomen en levenswijze, Uitgeverij Profiel, Bedum 2010.
17. Vos, S. (coördinator), Verspreidingsatlas van de Zoogdieren van Drenthe, Zoogdieratlas.nl, Werkatlas september 2010.
18. Waarnemingenverslag 2007 'Dagvlinders, libellen en sprinkhanen' (verspreidingsperiode 1999-2006), EIS-Nederland, De Vlinderstichting en de Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie.

B i j l a g e n

1. Wet- en regelgeving natuurwaarden
2. Opgave van Quickscanhulp.nl

Bijlage 1. Wet- en regelgeving natuurwaarden

Relevante wetgeving met betrekking tot soortenbescherming betreft de Flora- en faunawet (Ffw). Relevante wet- en regelgeving met betrekking tot gebiedsbescherming betreft de Natuurbeschermingswet 1998 (Nbw 1998) en het beschermingsregime van de Ecologische Hoofdstructuur. In het navolgende wordt een toelichting op deze wet- en regelgeving gegeven.

Flora- en faunawet

Op 1 april 2002 is de Flora- en faunawet in werking getreden. Het soortenbeleid uit de Vogelrichtlijn van 1979 en de Habitatrichtlijn van 1992 van de Europese Unie is hiermee in de nationale wetgeving verwerkt.

ZORGPLICHT	Achter de Flora- en faunawet staat het idee van de zorgplicht voor in het wild levende dieren en planten (zowel beschermde als onbeschermde) en hun leefomgeving. Die zorgplicht houdt in ieder geval in dat iedereen die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen heeft voor flora of fauna, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten. Diegene moet alle maatregelen nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden verwacht om die nadelige gevolgen te voorkomen, zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken (artikel 2).
VERBODEN	Volgens de Flora- en faunawet is het verboden om beschermde planten te verwijderen of te beschadigen (artikel 8), beschermde dieren te doden, te verwonden, te vangen (artikel 9) of opzettelijk te verontrusten (artikel 10) en voortplantings- of vaste rust- en verblijfplaatsen te beschadigen (artikel 11). Ook het rapen of beschadigen van eieren van beschermde dieren is verboden (artikel 12). Tevens moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat enkele van deze verboden indirect worden overtreden door aantasting van bijvoorbeeld het foerageergebied en migratieroutes.
BESCHERMDE SOORTEN	Beschermde zijn de inheemse zoogdieren (met uitzondering van huismuis, bruine rat en zwarte rat), alle inheemse vogels, amfibieën en reptielen, sommige planten, vissen, vlinders, libellen, kevers en mieren en rivierkreeft, wijngaardslak en Bataafse stroommossel.
BESCHERMINGSREGIMES	Op 23 februari 2005 is de AMvB 2004 betreffende artikel 75 van de Flora- en faunawet in werking getreden. Deze AMvB deelt de in Nederland beschermde soorten in drie beschermingsregimes in. In de 'Lijst van alle soorten beschermd onder de Flora- en faunawet' worden de soorten ingedeeld in drie tabellen. Het gaat hierbij om algemene soorten (soorten uit tabel 1), overige soorten (soorten uit tabel 2) en strikt beschermde soorten (soorten uit tabel 3). Om verwarring te voorkomen, wordt in dit rapport respectievelijk de benaming licht, middelzwaar en streng beschermd gehanteerd.

Licht beschermde soorten (algemene soorten) zijn in Nederland zo algemeen voorkomend dat wordt aangenomen dat ruimtelijke ontwikkelingen de gunstige staat van instandhouding van deze soorten niet negatief beïnvloeden. Voor deze soorten geldt een vrijstelling voor de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet. Aan deze vrijstelling zijn geen aanvullende eisen gesteld. De verboden, bedoeld in artikel 9 tot en met artikel 11 van de wet, gelden in het geheel niet ten aanzien van mol, bosmuis en veldmuis. Daarnaast gelden ze niet ten aanzien van huisspitsmuis voorzover dit dier zich in of op gebouwen of daarbij behorende erven of roerende zaken bevindt.

TABEL 1

Voor middelzwaar beschermde soorten (overige soorten) en vogels geldt een vrijstelling in het kader van de Flora- en faunawet, mits wordt gewerkt volgens een door het Ministerie van Economische Zaken goedgekeurde gedragscode. Deze gedragscode moet door de sector of de ondernemer zelf worden opgesteld en ingediend voor goedkeuring. Zolang geen gedragscode is opgesteld, moet voor verstoring van de soorten ontheffing worden aangevraagd. Toetsingscriteria voor het verlenen van een ontheffing bij middelzwaar beschermde soorten zijn:

TABEL 2

- de activiteit mag er niet voor zorgen dat afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;
- de activiteit moet een redelijk doel dienen.

Ontheffing voor streng beschermde soorten en vogels wordt alleen verleend onder strikte voorwaarden. De algemene beleidslijn hierbij is dat de ingrepen zodanig worden gemitigeerd dat er geen effecten zijn te verwachten op het goede voortbestaan van de soort op de locatie van de ingreep. Toetsingscriteria voor het verlenen van een ontheffing zijn:

TABEL 3

- er mag geen andere bevredigende oplossing voor de geplande activiteit zijn;
- de activiteit mag er niet voor zorgen dat afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;
- er moet een in of bij de wet genoemd belang zijn;
- er wordt zorgvuldig gehandeld;
- er vindt geen benutting of economisch gewin plaats.

Ten behoeve van een ontheffingsaanvraag artikel 75 Ffw dient een activiteitenplan te worden opgesteld. In het activiteitenplan worden het doel van de aanvraag en een uitgebreide onderbouwing van de activiteit beschreven. Het vormt de basis van de beoordeling door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland van het Ministerie van Economische Zaken.

ACTIVITEITENPLAN

Wanneer door middel van het nemen van mitigerende maatregelen een verbodsovertreding wordt voorkomen, kan het eveneens goed zijn om een activiteitenplan op te stellen om het 'zorgvuldig werken' vast te leggen. Dit activiteitenplan kan via de aanvraagprocedure voor een ontheffing artikel 75 Ffw ter beoordeling aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland worden voorgelegd. Hierbij wordt dan worden ingezet op een goedkeuring van de

AFWIJZING

maatregelen, maar een afwijzing van de ontheffingsaanvraag. Door uitvoering van de maatregelen die in het activiteitenplan zijn beschreven, wordt een overtreding van de Flora- en faunawet namelijk voorkomen en is een ontheffing niet nodig.

GEDRAGSCODE	Een gedragscode is een document waarin wordt aangegeven hoe bij het uitvoeren van activiteiten of werkzaamheden schade aan beschermde planten en dieren wordt voorkomen of tot een minimum wordt beperkt. Ook wordt in de gedragscode aangegeven hoe in de praktijk zorgvuldig wordt gehandeld.
BEOORDELING	Om te voldoen aan de onderzoeksverplichting naar andere eventueel belemmerende regelgeving zoals gesteld in artikel 3.1.6 Bro, is het voldoende dat een ecooloog vaststelt dat er geen ontheffingen volgens artikel 75 Ffw nodig zijn of dat deze kunnen worden verkregen (ABRvS 23 augustus 2006). Dit oordeel is geldig wanneer het is gebaseerd op goed onderzoek en juridisch navolgbaar is gedocumenteerd, zoals in voorliggende rapportage is gebeurd. De begrippen 'ecoloog', 'goed onderzoek' en 'rapportage' zijn beschreven in de 'Handreiking Flora- en faunawet, 31 oktober 2008' van de Dienst Landelijk Gebied. Natuurbeschermingswet 1998 De Natuurbeschermingswet uit 1967 voldeed niet meer aan de eisen die internationale verdragen en Europese verordeningen aan natuurbescherming stellen. Daarom is op 1 oktober 2005 de Natuurbeschermingswet 1998 van kracht geworden, die de gebiedsbescherming van nationaal begrensde natuurgebieden bundelt. Daarmee zijn de bepalingen vanuit de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn in de Natuurbeschermingswet 1998 verwerkt.
BESCHERMDE GEBIEDEN	De volgende gebieden worden aangewezen en beschermd op grond van de Natuurbeschermingswet 1998: - Natura 2000-gebieden (Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebieden); - staatsnatuurmonumenten en beschermde natuurmonumenten; - Wetlands. Verder is deze wet de basis voor het nationale Natuurbeleidsplan (structuurvisie) waarin de Ecologische Hoofdstructuur is geregeld.
VERGUNNING	Voor activiteiten of projecten die schadelijk zijn voor de beschermde natuur geldt een vergunningplicht. Hierdoor is in Nederland een zorgvuldige afweging gegarandeerd bij projecten die gevolgen kunnen hebben voor natuurgebieden. Meestal verlenen Gedeputeerde Staten van de provincies de vergunningen, maar bij landsbelangoverschrijdende gebieden doet de minister van Economische Zaken dit.
ORIËNTATIEFASE/VOORTOETS	Bij projecten, plannen en activiteiten in of in de omgeving van een beschermd gebied moet in een vooroverleg tussen het bevoegd gezag en de initiatiefnemer (samen met zijn ecologisch adviseur), worden ingeschat of de voorgestane ontwikkeling een significant negatief effect op dit gebied tot gevolg kan hebben.

ben. In deze oriëntatiefase vindt een globale toetsing plaats, de zogenaamde voortoets, waardoor een indicatie van de mogelijke negatieve gevolgen wordt verkregen. Op deze manier kan worden bepaald hoe de verdere procedure dient te worden doorlopen en of vergunningverlening aan de orde is. Het bevoordert de voortgang van het proces wanneer de initiatiefnemer een aantal globale onderzoeksgegevens voor dit vooroverleg aanlevert. In voorliggend rapport heeft de ecooloog die gegevens beschreven.

Wanneer er geen wetenschappelijke zekerheid bestaat dat er geen significant negatief effect is, moet een passende beoordeling worden uitgevoerd. Indien er mogelijk wel een negatief effect is, maar dit zeker niet significant is, moet een verslechterings- en verstoringstoets worden gedaan. Voor beide toetsen moet de initiatiefnemer de gegevens aanleveren in de vorm van een Nbw-rapport. Het bevoegd gezag toetst deze rapportage op verzoek van de initiatiefnemer. In beginsel verleent het bevoegd gezag alleen een vergunning als zekerheid is verkregen dat de activiteit de natuurlijke kenmerken van het gebied niet aantast. Indien een gebied alleen of mede op grond van een eerdere aanwijzing als natuurmonument is aangewezen, geldt voor dat zelfstandige gebied of voor die specifieke aanwijzingscriteria een lichter afwegingskader met een zekere bestuurlijke vrijheid.

VERGUNNINGAANVRAAG

Wanneer het bevoegd gezag een passende beoordeling nodig acht, moet rekening worden gehouden met de ADC-criteria. Het project moet dan achtereenvolgens worden beoordeeld op: mogelijke (A) alternatieven, (D) dwingende redenen van groot openbaar belang en verplichte (C) compensatie. Veel projecten zullen niet aan deze criteria voldoen. Het kan daarom gunstig zijn om bij twijfel over effecten een uitgebreider vooronderzoek te doen in de vorm van een natuurbeschermingswetonderzoek. Een interactief proces tussen de onderzoekers, de initiatiefnemer en zijn ontwerpers, biedt daarnaast de mogelijkheid om het plan zo bij te stellen dat significant negatieve effecten worden voorkomen.

ADC-CRITERIA

De omvang van de effecten wordt getoetst aan de instandhoudingsdoelstellingen van het betreffende beschermd gebied. Deze doelstellingen zijn of worden opgenomen in de aanwijzingsbesluiten en de beheerplannen. In het aanwijzingsbesluit van een Natura 2000-gebied staat vanwege welke soorten en habitats en om welke reden het gebied is aangewezen. De instandhoudingsdoelstellingen van een gebied mogen niet worden geschaad.

INSTANDHOUDINGSDOELEN

Voor alle Natura 2000-gebieden moeten beheerplannen worden opgesteld. In een beheerplan wordt vastgelegd hoe en wanneer de doelen voor een gebied worden gehaald (instandhoudingsdoelstellingen). Activiteiten in en rondom Natura 2000-gebieden (landbouw, recreatie, waterbeheer) die negatieve effecten op de natuur(doelen) hebben, kunnen ook in het beheerplan worden geregeld, waarmee een integrale aanpak wordt bewerkstelligd. Een beheerplan moet binnen drie jaar na aanwijzing als Natura 2000-gebied worden vastgesteld.

BEHEERPLANNEN

Ecologische Hoofdstructuur

De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is een samenhangende structuur van gebieden met een speciale natuurkwaliteit (doelen). De EHS moet biodiversiteit en duurzame natuurkwaliteit in Nederland waarborgen. De EHS is een beleidsconcept dat zijn wortels heeft in het Nationaal Natuurbeleidsplan van 1990. In de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) staan de plannen van de rijksoverheid met betrekking tot de EHS. Provincies zijn verantwoordelijk voor de realisering van de EHS. In de Provinciale Structuurvisie en Provinciale Ruimtelijke Verordening is dit als beleidsdoel opgenomen.

BESCHERMDE GEBIEDEN

De EHS bestaat uit:

- bestaande natuurgebieden;
- toekomstige natuurgebieden;
- beheergebieden.

BESCHERMING

Voor de EHS geldt het beschermings- en compensatieregime uit de Nota Ruimte, zoals uitgewerkt in de Spelregels EHS (Beleidskader voor compensatiebeginsel, EHS-saldobenadering en herbegrenzen EHS). In het geval van een ruimtelijke procedure worden ingrepen bij EHS-gebieden door het bevoegd gezag, het college van Gedeputeerde Staten van de provincie, getoetst. Wezenlijke kenmerken en waarden van de EHS mogen niet worden aangetast. Aantasting wordt alleen verdedigbaar geacht als aantoonbaar is dat het project van groot openbaar belang is en er geen redelijk alternatief bestaat. Hier geldt het zogenaamde 'nee, tenzij'-principe. De aantasting moet zoveel mogelijk worden gemitigeerd. Restschade moet worden gecompenseerd.

Bijlage 2. Opgave van Quickscanhulp.nl

Bekende verspreiding van soorten ten opzichte van het projectgebied - levering uit de Nationale Database Flora en Fauna

Disclaimer - De Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) is de meest omvangrijke landelijke informatiebron van verspreidingsgegevens en bevat betrouwbare waarnemingen van planten en dieren in een bepaald gebied. Het systeem is in opbouw, nieuwe gegevens worden met regelmaat toegevoegd. Alle gegevens in de NDFF zijn door de Gegevensautoriteit Natuur gevalideerd. Nader (veld-)onderzoek kan noodzakelijk zijn om aanwezigheid van een soort te bevestigen of uit te sluiten.

© NDFF - quickscanhulp.nl 04-08-2014 16:26:58

Soort	Soortgroep	Bescherming	Afstand
Alpenwatersalamander	Amfibieën	middelzwaar	0 - 1 km
Levendbarende hagedis	Reptielen	middelzwaar	0 - 1 km
Daslook	Vaatplanten	middelzwaar	0 - 1 km
Kleine zonnedauw	Vaatplanten	middelzwaar	0 - 1 km
Rietorchis	Vaatplanten	middelzwaar	0 - 1 km
Steenbreekvaren	Vaatplanten	middelzwaar	0 - 1 km
Tongvaren	Vaatplanten	middelzwaar	0 - 1 km
Wilde marjolein	Vaatplanten	middelzwaar	0 - 1 km
Eekhoorn	Zoogdieren	middelzwaar	0 - 1 km
Steenmarter	Zoogdieren	middelzwaar	0 - 1 km
Boomkikker	Amfibieën	streng	0 - 1 km
Poelkikker	Amfibieën	streng	0 - 1 km
Heideblauwtje	Dagvlinders	streng	0 - 1 km
Gevlekte witsnuitlibel	Libellen	streng	0 - 1 km
Ringslang	Reptielen	streng	0 - 1 km
Boomvalk	Vogels	streng	0 - 1 km
Buizerd	Vogels	streng	0 - 1 km
Gierzwaluw	Vogels	streng	0 - 1 km
Grote gele kwikstaart	Vogels	streng	0 - 1 km
Havik	Vogels	streng	0 - 1 km
Huismus	Vogels	streng	0 - 1 km
Kerkuil	Vogels	streng	0 - 1 km
Ooievaar	Vogels	streng	0 - 1 km
Ransuil	Vogels	streng	0 - 1 km
Roek	Vogels	streng	0 - 1 km
Slechtvalk	Vogels	streng	0 - 1 km
Sperwer	Vogels	streng	0 - 1 km
Steenuil	Vogels	streng	0 - 1 km
Wespendief	Vogels	streng	0 - 1 km
Zwarte Wouw	Vogels	streng	0 - 1 km
Baardvleermuis	Zoogdieren	streng	0 - 1 km
Bever	Zoogdieren	streng	0 - 1 km
Franjestaart	Zoogdieren	streng	0 - 1 km
Gewone dwergvleermuis	Zoogdieren	streng	0 - 1 km
Gewone grootoorvleermuis	Zoogdieren	streng	0 - 1 km
Laatvlieger	Zoogdieren	streng	0 - 1 km
Rosse vleermuis	Zoogdieren	streng	0 - 1 km
Ruige dwergvleermuis	Zoogdieren	streng	0 - 1 km

Soort	Soortgroep	Bescherming	Afstand
Waternleermuis	Zoogdieren	streng	0 - 1 km
Gevlekte orchis	Vaatplanten	middelzwaar	1 - 5 km
Klokjesgentiaan	Vaatplanten	middelzwaar	1 - 5 km
Maretak	Vaatplanten	middelzwaar	1 - 5 km
Ronde zonnedaauw	Vaatplanten	middelzwaar	1 - 5 km
Ruig klokje	Vaatplanten	middelzwaar	1 - 5 km
Steenanjer	Vaatplanten	middelzwaar	1 - 5 km
Valkruid	Vaatplanten	middelzwaar	1 - 5 km
Waterdrieblad	Vaatplanten	middelzwaar	1 - 5 km
Wilde gagel	Vaatplanten	middelzwaar	1 - 5 km
Wilde kievitsbloem	Vaatplanten	middelzwaar	1 - 5 km
Kleine modderkruiper	Vissen	middelzwaar	1 - 5 km
Rivierdonderpad	Vissen	middelzwaar	1 - 5 km
Heikikker	Amfibieën	streng	1 - 5 km
Groene glazenmaker	Libellen	streng	1 - 5 km
Adder	Reptielen	streng	1 - 5 km
Gladde slang	Reptielen	streng	1 - 5 km
Hazelworm	Reptielen	streng	1 - 5 km
Drijvende waterweegbree	Vaatplanten	streng	1 - 5 km
Grote modderkruiper	Vissen	streng	1 - 5 km
Boommarter	Zoogdieren	streng	1 - 5 km
Das	Zoogdieren	streng	1 - 5 km
Gewone, Kleine of Ruige dwerg-vleermuis	Zoogdieren	streng	1 - 5 km
Meervleermuis	Zoogdieren	streng	1 - 5 km
Otter	Zoogdieren	streng	1 - 5 km
Tweekleurige vleermuis	Zoogdieren	streng	1 - 5 km
Waterspitsmuis	Zoogdieren	streng	1 - 5 km

Colofon

Opdrachtgever
Zonnepark Eelde BV

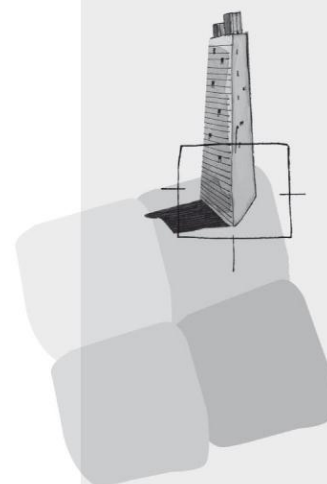
Contactpersoon
de heer S. Brouwer

Rapport
BügelHajema Adviseurs
De heer ing. D.J. Venema

Fotografie
BügelHajema Adviseurs

Projectleiding
BügelHajema Adviseurs
De heer drs. J. van Brussel

Projectnummer
247.57.50.00.00

BügelHajema Adviseurs bv
Bureau voor Ruimtelijke
Ordening en Milieu BNSP
Vaart nz 48-50
Postbus 274
9400 AG Assen
T 0592 316 206
F 0592 314 035
E assen@bugelhajema.nl
W www.bugelhajema.nl

Vestigingen te Assen,
Leeuwarden en Amersfoort